

Bijlage H: Pestprotocol

Inhoudsopgave

1. Waarom een pestprotocol?	2
2. Begripsomschrijvingen	2
3. Voorbeelden van pestgedrag	3
4. De betrokkenen	4
5. Te verwachten problemen bij de aanpak van pesten	7
6. Uitgangspunten bij ons pestprotocol	8
7. Om welke protocollaire maatregelen gaat het?	8
Preventieve maatregelen	8
Repressieve maatregelen	9

1. WAAROM EEN PESTPROTOCOL?

Stichting Oosterwijs wil haar leerlingen een veilig pedagogisch klimaat bieden, waarin zij zich harmonieus en op een prettige en positieve wijze kunnen ontwikkelen. De leerkrachten bevorderen deze ontwikkeling door het scheppen van een veilig klimaat en een prettige werksfeer in de klas en op het schoolplein. In veruit de meeste gevallen lukt dit door (on)geschreven school- en omgangsregels aan te bieden en deze te onderhouden, maar soms is het gewenst om nog duidelijkere afspraken met de leerlingen te maken. Een van die duidelijke regels is dat leerlingen respectvol met elkaar dienen om te gaan. Dat het niet altijd als vanzelfsprekend wordt ervaren, geeft aan dat we het de leerlingen moeten leren en daar dus energie in moeten steken. Ons pedagogisch uitgangspunt is dat alle leerlingen met elkaar moeten *leren* omgaan.

Dat leerproces verloopt meestal vanzelf goed. De doelgroep van Stichting Oosterwijs kenmerkt zich echter door problemen op sociaal- emotioneel gebied waardoor er extra aandacht nodig is voor de omgang tussen leerlingen.

Het kan voorkomen dat een leerling in een enkel geval systematisch door andere leerlingen wordt gepest. Dan kan een leerling zodanig in de knoop komen met zijn schoolomgeving, dat de (on)geschreven regels van de leerkracht niet meer voldoende de veiligheid bieden waardoor het pestgedrag niet wordt opgelost. Dit kan (zeer) schadelijk zijn voor de ontwikkeling van de leerling en kan de gewenste ontwikkeling onderbreken. In een dergelijk geval is het van groot belang dat de leerkracht (en het team van de betreffende afdeling) onder ogen ziet, dat er een ernstig probleem in zijn of haar groep is.

In een klimaat waarin het pesten gedoogd wordt, worden ook de pedagogische structuur en de veiligheid daarin ernstig aangetast. Voor de scholen van Stichting Oosterwijs is dat een niet te accepteren en ongewenste situatie. Bij vermoeden van- of waarnemen van pestgedrag zal daarop *altijd* actie ondernomen worden door leerkrachten of andere teamleden.

Dit protocol is een vastgelegde wijze waarop we het pestgedrag van leerlingen in voorkomende gevallen benaderen. Het biedt alle betrokkenen duidelijkheid over de impact, ernst en ook specifieke aanpak van dit ongewenste gedrag.

2. BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

Plagen en pesten, wat is het verschil?

Iemand op het schoolplein een duw geven kan plagen zijn, maar het kan net zo goed gaan om echt pestgedrag. We spreken over plagen wanneer leerlingen min of meer aan elkaar gewaagd zijn en het vertoonde gedrag een uitnodigend karakter heeft om iets terug te geven vanuit een onschuldige sfeer. Het gaat dan om een prikkelend spelletje, dat door geen van de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren. Er is sprake van een pedagogische waarde: door elkaar eens uit te dagen leren kinderen heel goed om met allerlei conflicten om te gaan. Dat is een vaardigheid die ze later in hun leven van pas komt bij conflicthantering, waar iedereen mee te maken krijgt in zijn of haar leven.

Pesten wordt gedefinieerd als het *systematisch uitoefenen van psychische en/ of fysieke mishandeling door een leerling of groep leerlingen van één leerling die niet in staat is zichzelf te verdedigen.*

3. VOORBEELDEN VAN PESTGEDRAG.

Met woorden:

- Vernederen: "Haal jij alleen de ballen maar uit de bosjes, je kunt niet goed genoeg voetballen om echt mee te doen".
- Schelden: "Viespeuk, etterbak, mietje" enz.
- Dreigen: "Als je dat doorvertelt, dan grijpen we je."
- Belachelijk maken, uitlachen bij lichaamskenmerken of bij een verkeerd antwoord in de klas.
- Leerlingen een bijnaam geven op grond van door de leerlingen als negatief ervaren kenmerken. (rooie, dikke, dunne, flapoor, centenbak enz.)
- Gemene briefjes schrijven om een leerling uit een groepje te isoleren of echt steun te zoeken om samen te kunnen spannen tegen een andere leerling

Lichamelijk:

- Schoppen en slaan.
- Trekken en duwen, laten struikelen, spugen.
- Krabben, bijten en haren trekken.
- Met wapens: messen en stokken
- Een leerling achterna blijven lopen of een leerling ergens opwachten.
- Iemand in de val laten lopen, de doorgang versperren of klem zetten tussen de fietsen.

Afpersing:

- Dwingen om bezit dat niet van jou is af te geven.
- Een leerling dwingen bepaalde handelingen te verrichten, bijvoorbeeld geld of snoep meenemen.

Isolatie:

- Uitsluiten: de leerling mag niet meedoen met spelletjes, gesprekken, niet meelopen naar huis, niet komen op een verjaardag.

Stelen of vernielen van bezittingen:

- Afpakken van schoolspullen, kleding, speelgoed of andere bezittingen.
- Beschadigen en kapotmaken van spullen: boeken bekladden, schoppen tegen en gooien met een schooltas, banden van de fiets lek steken.

Het specifieke van pesten is dus gelegen in het bedreigende en vooral systematische karakter. We spreken van pestgedrag als het daarnaast ook nog regelmatig gebeurt, waardoor de veiligheid van de omgeving van een leerling wordt aangetast. De inzet van het pestgedrag is altijd macht door intimidatie. Bij dit echte pestgedrag zien we ook altijd de onderstaande rolverdeling terug bij een aantal betrokkenen.

Pesten: <ul style="list-style-type: none"> - Systematisch - Ongelijk verdeelde macht - Psychische en/of fysieke schade - Niet weerbaar 	Plagen <ul style="list-style-type: none"> - Incidenteel - Gelijke macht - Geen blijvende schade - Voldoende weerbaar
---	---

4. DE BETROKKENEN

De gepeste leerling

Sommige leerlingen hebben een grotere kans om gepest te worden dan anderen. Dat kan komen door uiterlijke kenmerken maar het heeft vaker te maken met vertoond gedrag, de wijze waarop gevoelens worden beleefd en de manier waarop dat geuit wordt. Uit onderzoek blijkt dat pestgedrag voorkomt in situaties die de pester de kans, ruimte en de vrijheid geven om te pesten.

Leerlingen die gepest worden doen vaak andere dingen dan de meeste leeftijdgenoten in hun omgeving. Ze spelen een ander instrument, doen aan een andere sport of zitten op een andere clubje. Ze zijn goed in vakgebieden of juist niet goed. Jongens die worden gepest horen bijna nooit tot de motorisch beter ontwikkelde leerlingen.

Het kan echter ook voorkomen dat er willekeurig een slachtoffer gezocht wordt door de pester om zich af te reageren (zondebokverschijnsel).

Er zijn helaas aanleidingen genoeg om door anderen gepest te worden mits de pesters daar de kans voor krijgen vanuit de situatie.

Veel leerlingen die worden gepest hebben een beperkte weerbaarheid. Ze zijn niet in staat daadwerkelijk actie te ondernemen tegen de pestkoppen en stralen dat dan ook uit naar hun kwelgeesten. Vaak zijn ze angstig en onzeker in een groep, ze durven weinig of niets te zeggen, omdat ze bang zijn om uitgelachen te worden. Deze angst en onzekerheid worden verder versterkt door het ondervonden pestgedrag, waardoor de gepeste leerling in een vicieuze cirkel komt waar het zonder hulp zeker niet uitkomt.

Gepeste leerlingen voelen zich vaak eenzaam, hebben in de omgeving waar ze gepest worden geen vrienden om op terug te vallen en kunnen soms beter met volwassenen opschieten dan met hun leeftijdgenoten.

De pesters

Leerlingen die pesten zijn vaak fysiek de sterksten uit de groep. Ze kunnen zich permitteren zich agressiever op te stellen en ze reageren dan ook met dreiging van geweld of de indirecte inzet van geweld. Pesters lijken in eerste indruk populair te zijn in een klas, maar ze dwingen hun populariteit in de groep af door te laten zien hoe sterk ze zijn en wat ze allemaal durven. Met het vertoonde pestgedrag gaat ze dat gemakkelijk af en ze krijgen andere leerlingen mee in hun gedrag.

Pesters hebben ook feilloos in de gaten welke leerlingen gemakkelijk aan te pakken zijn en als ze zich al vergissen, gaan ze direct op zoek naar een volgend slachtoffer.

De zwijgende meerderheid en potentiële meelopers krijgen een keuze die onuitgesproken wordt opgelegd en die aan duidelijkheid niet te wensen overlaat: Je bent voor of je bent tegen me.

Hier gaat een grote dreiging uit naar de gezamenlijke omgeving van pester en slachtoffer.

Alles is immers beter dan door de "machtige pester" zelf gepest te worden. De pesters stralen juist deze dreigende zekerheid met verve uit. Ze overtreden bewust regels en storen zich nergens aan.

Dit kan in principe alleen als de omgeving het toestaat!

Het komt ook regelmatig voor dat een pestkop een kind is dat in een andere situatie zelf slachtoffer is of was. Om te voorkomen weer het mikpunt van pesten te worden, kan een kind zich bijvoorbeeld in een andere omgeving dan die van zijn slachtofferrol, vervolgens als pester gaan opstellen en manifesteren. "Laten pesten doet pesten".

Meisjes pesten minder openlijk dan jongens en vaak op een subtiele manier waarbij de uitdaging naar het gezag ter plekke niet echt aan de orde is. Ze pesten meer met woorden, maken geniepige opmerkingen of sluiten andere kinderen buiten. Meisjes opereren minder individueel en meer met groepsvorming in de zin van er al dan niet bij te horen. Fysiek geweld komt bij deze groep pesters veel minder voor.

Een succesvolle pester leert niet om zijn agressie op een andere manier te uiten dan door het ongewenste pestgedrag te vertonen. Ook pesters hebben op termijn last van hun pestgedrag. Door hun verkeerde en vooral beperkte sociale vaardigheden hebben ze vaak moeite om vrienden op lange termijn te maken en een vriendschap op te bouwen en te onderhouden op andere gronden dan die van macht en het delen in die macht. Pesters maken een abnormale sociale ontwikkeling door met alle gevolgen van dien voor de pester zelf.

De meelopers en de andere leerlingen

De meeste leerlingen zijn niet direct betrokken bij pesten in de direct actieve rol van pester. Sommige leerlingen behouden enige afstand en andere kinderen doen incidenteel mee. Dit zijn de zogenaamde "meelopers". Er zijn ook leerlingen die niet merken dat er gepest wordt, of er zijn leerlingen die niet willen weten dat er gepest wordt in hun directe (school) omgeving.

Het specifieke kenmerk van een meeloper is de grote angst om zelf in de slachtofferrol te geraken. Maar het kan ook zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en denken daardoor in populariteit mee te liften met de pester in kwestie.

Als leerlingen actiever gaan meepesten in een grotere groep, voelen ze zich minder betrokken en verantwoordelijk voor wat er met pesten wordt aangericht. Alles wat in een groep gebeurt laat het individueel denken meer en meer achter zich en zo kan met name groepsgedrag leiden tot excessen die achteraf voor iedereen, inclusief de pesters, onacceptabel zijn.

Het heeft absoluut zin om daadwerkelijk op te staan tegen het pesten. Zodra andere leerlingen de gepeste leerling te hulp komen of tegen de pesters zeggen dat ze moeten ophouden, kan de situatie aanzienlijk veranderen. Het pesten wordt dan al direct minder vanzelfsprekend en draagt bovendien grotere risico's met zich mee. De situatie voor met name meelopers verandert door het ongewenste karakter van het vertoonde pestgedrag. Het wordt duidelijk dat het geen groepsnorm is om mee te gaan in het pestgedrag. Meelopers horen graag bij de norm en de grote groep en zijn niet bereid en ook niet in staat om grote risico's te lopen waarvan ze de gevolgen niet kunnen overzien, dit in tegenstelling tot de ervaren pester.

Leerlingen die pestgedrag signaleren en dit bij de leerkracht aangeven vervullen dus een belangrijke rol. Ook de ouders kunnen een belangrijke rol spelen. Ouders van leerlingen die gepest worden en die dit probleem met de school of op de club willen bespreken, zijn natuurlijk altijd emotioneel bij het onderwerp betrokken. De gevoelde onmacht bij deze ouders wordt door hen sterk ervaren en is niet altijd een goede leidraad tot een rationeel handelen.

De ouder wil maar een ding en dat is dat het pestgedrag ogenblikkelijk stopt. Ouders van leerlingen die niet direct bij het pesten zijn betrokken, kunnen meer afstand nemen. Daardoor zijn ze beter in staat om duidelijk te maken aan hun kind dat er iets aan het pesten gedaan moet worden. Dit is ook in het belang van de opvoeding en ontwikkeling hun eigen kind. Als er in de omgeving van een leerling gepest wordt, heeft een leerling zelf ook last van een onveilige, onprettige sfeer in de groep of de klas.

5. TE VERWACHTEN PROBLEMEN BIJ DE AANPAK VAN PESTEN

Bij de gepeste leerling

Een gepeste leerling schaamt zich vaak voor zijn gedrag, het voldoet niet aan normen die de ouders graag in hun kinderen terugzien: een vrolijk en vooral onbezorgd kind dat zelfstandig in staat is zijn boontjes te doppen. Pesten is een groot probleem voor leerlingen en zorgt ook voor een evenredig groot probleem bij de erkenning en de aanpak ervan. Veel gepeste leerlingen doen er dan uiteindelijk ook maar het zwijgen toe en vereenzamen. De angst wordt aanvankelijk nog groter als het pesten bespreekbaar gemaakt wordt door de ouders, waardoor de gepeste leerling eens te meer met de gevolgen van het pesten kan worden geconfronteerd. Als represaille kan er in nog heviger mate gepest worden dan daarvoor al het geval was.

Bij de pester

De pester zelf ziet zich in zijn machtsspel bedreigd, en dat moet ten koste van alles voorkomen worden. Soms blijken de pesters echter net zo opgelucht als de slachtoffers bij een duidelijke aanpak. Er wordt immers ook aandacht besteed aan hun onmacht om normaal met andere leerlingen een relatie op te bouwen. Bij een aantal pesters is dat hun liefste wens waardoor ze echter helaas onmachtig zijn door het ontbreken van de juiste vaardigheden.

In de directe kind-omgeving

Daarnaast is het goed te weten dat er altijd leerlingen zijn die zich schuldig voelen omdat ze niet op kunnen komen voor het slachtoffer door actief te helpen of een volwassene te hulp roepen. Dit is vergelijkbaar met het niet te hulp schieten bij het verdrinken van mensen, waar een menigte bij aanwezig is.

Ook zijn er altijd leerlingen die helemaal niet in de gaten hebben dat er in hun omgeving gepest wordt. Ze zien wel het een en ander gebeuren, maar kunnen de gebeurtenissen niet duiden als pestgedrag, waar gepeste leerlingen erg veel last van ondervinden.

Hier ligt een belangrijke taak van de school. Hoe kun je pestgedrag signaleren en hoe kun je vervolgens handelen.

Dit is van groot belang omdat pesten niet alleen binnen de schoolmuren voorkomt maar ook buiten de school. Het is daar een stuk ongrijpbaarder en leerlingen zijn nog meer op zichzelf aangewezen.

Bij de ouders

Ouders van leerlingen hebben vaak moeite om hun kind terug te zien in de rol van meeloper of pester. Ouders beschikken niet altijd over de juiste informatie en ook het zich op beperkte schaal voordoen van conflictsituaties tussen groepen kinderen, zorgt ervoor dat er nauwelijks vergelijkingsmateriaal voorhanden is. Een pester op school hoeft zich in de thuissituatie niet als pester te manifesteren. Sommige ouders zien ook de ernst van de situatie onvoldoende in. Zij vertalen het pestgedrag van hun kind in weerbaar gedrag.

Hun kind maakt echter een abnormale ontwikkeling door met grote risico's op normatief afwijkend gedrag op latere leeftijd met grote gevolgen. Andere ouders zien er niets meer in dan wat onschuldige kwajongensstreken. De slogan: "Ach iedereen is wel eens gepest, u toch ook?", geeft de visie van de ouders op dit gedrag aardig weer. Behalve de pester moeten dus ook vaak tot de ouders

doordrongen worden van het ongewenste karakter voor alle betrokkenen van het vertoonde pestgedrag.

De scholen van Stichting Onderwijs willen een goede relatie opbouwen met de ouders van onze leerlingen door regelmatig, structureel contact met elke ouder op te nemen. Het onderhouden van deze relatie is belangrijk om in geval van geconstateerd pestgedrag snel tot constructief overleg te komen met betrokken ouders.

6. UITGANGSPUNTEN BIJ ONS PESTPROTOCOL

1. Als pesten en pestgedrag plaatsvindt, ervaren we dat als een probleem op onze school voor zowel de leerkrachten als de ouders, de leerlingen, de gepeste leerlingen, de pesters en de 'zwijgende' groep leerlingen.
2. De school heeft een inspanningsverplichting om pestgedrag te voorkomen en aan te pakken door het scheppen van een veilig pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als ongewenst gedrag wordt ervaren en in het geheel niet wordt geaccepteerd.
3. Leerkrachten moeten tijdig inzien en alert zijn op pestgedrag in algemene zin. Indien pestgedrag optreedt, moeten leerkrachten duidelijk stelling en actie ondernemen tegen dit gedrag.
4. Wanneer pesten, ondanks alle inspanningen weer optreedt, voert de school de uitgewerkte protocollaire procedure uit.
5. Dit pestprotocol wordt door alle teams van Stichting Oosterwijs onderschreven en ter inzage aangeboden.

7. OM WELKE PROTOCOLLAIRE MAATREGELEN GAAT HET?

1.1 Preventieve maatregelen.

1. De mentor bespreekt met de leerlingen de algemene afspraken en regels in de klas als normaal gebruikelijk, bijvoorbeeld aan het begin van het schooljaar. Het onderling plagen en pesten wordt hier benoemd en besproken in alle groepen van de school.
2. Indien de mentor aanleiding daartoe ziet, besteedt hij of zij expliciet aandacht aan pestgedrag in een groepsgesprek.
3. Leerkrachten onderhouden regelmatig en structureel de contacten met ouders.
4. Op de Sterrenkijker wordt de leerlijn 'de Vreedzame School' aangeboden waarin pesten aan de orde komt.
Op de Sonnewijser wordt er vanaf schooljaar 2017-2018 met de methode Leefstijl gewerkt.

1.2 Repressieve maatregelen.

De mentor

1. Wanneer het pesten plaatsvindt in klassenverband, praat de mentor eerst met de gepeste en later met de pester apart. Vervolgens organiseert de mentor een gesprek tussen beide leerlingen en probeert tot goede afspraken te komen.
2. De mentor bespreekt direct het vervolgtraject indien het pesten zich herhaalt.
3. De mentor praat met de klas. Dit is belangrijk in verband met het herstellen van de groeps sfeer en om te benadrukken welke verantwoordelijkheid ieder groeps lid heeft, zowel de pester, de gepeste als de zwijgende middengroep.
4. Indien het probleem zich herhaalt, meldt de mentor het gedrag aan de locatiedirecteur van de leerling(en). De mentor zorgt dat alle gebeurtenissen en de afspraken die zijn gemaakt in het leerlingvolgsysteem zijn vermeld.

De (locatie)directeur

1. De (locatie)directeur neemt de rol van de mentor over, bij herhaling van het pestgedrag en wanneer het pesten het klassenverband overstijgt.
2. Hij heeft zo nodig een gesprek met de gepeste en de pester apart of organiseert direct een gesprek tussen beiden.
3. In het contact met de pester is het doel drieledig, namelijk:
  - confronteren
  - mogelijke achterliggende problematiek op tafel krijgen
  - helderheid geven over het vervolgtraject bij herhaling van pesten.
4. In het contact met de gepeste wordt gekeken of hij sociaal gedrag vertoont, waardoor hij een gemakkelijk doelwit vormt voor pesters.
5. Hij adviseert zo nodig, zowel aan de pester als de gepeste, hulp op vrijwillige basis door schoolmaatschappelijk deskundige.
6. Hij stelt alle betrokken ouders op de hoogte wanneer er sprake is van recidief gedrag, verzoekt hen om met hun kind te praten en stelt hen op de hoogte van het vervolgtraject. Hij bespreekt de mogelijkheid tot hulp met ouders.
7. Indien er vervolgens alsnog sprake is van herhaald pestgedrag worden de ouders van de pester in het bijzijn van de pester op de hoogte gesteld van de ongewenste gebeurtenissen in een gesprek op school met de mentor en de locatiedirecteur. Aan het eind van dit oudergesprek worden de afspraken met de pester uitdrukkelijk doorgesproken en ook vastgelegd. Ook de op te leggen sancties bij overtreding van de afspraken worden daarbij vermeld. Gedacht kan worden aan uitsluiting van met name de situaties die zich in het bijzonder lenen voor pestgedrag. Bijvoorbeeld: pauzes, bewegingsonderwijs en excursies.

Indien het pestgedrag van de pester niet aanzienlijk verbetert, en /of de ouders van de pester werken onvoldoende mee om het probleem ook aan te pakken, kan de locatiedirecteur overgaan tot bijzondere maatregelen zoals: isoleren van de pester, een tijdelijke uitsluiting van het bezoeken van (een aantal van) de lessen van de school met, in het geval van een schorsing, het maximum van 5 schooldagen.